મેઘધનુષ
ગુજરાત ટુડે
રવિવાર તા.૧૦ જુલાઈ ૨૦૧૧

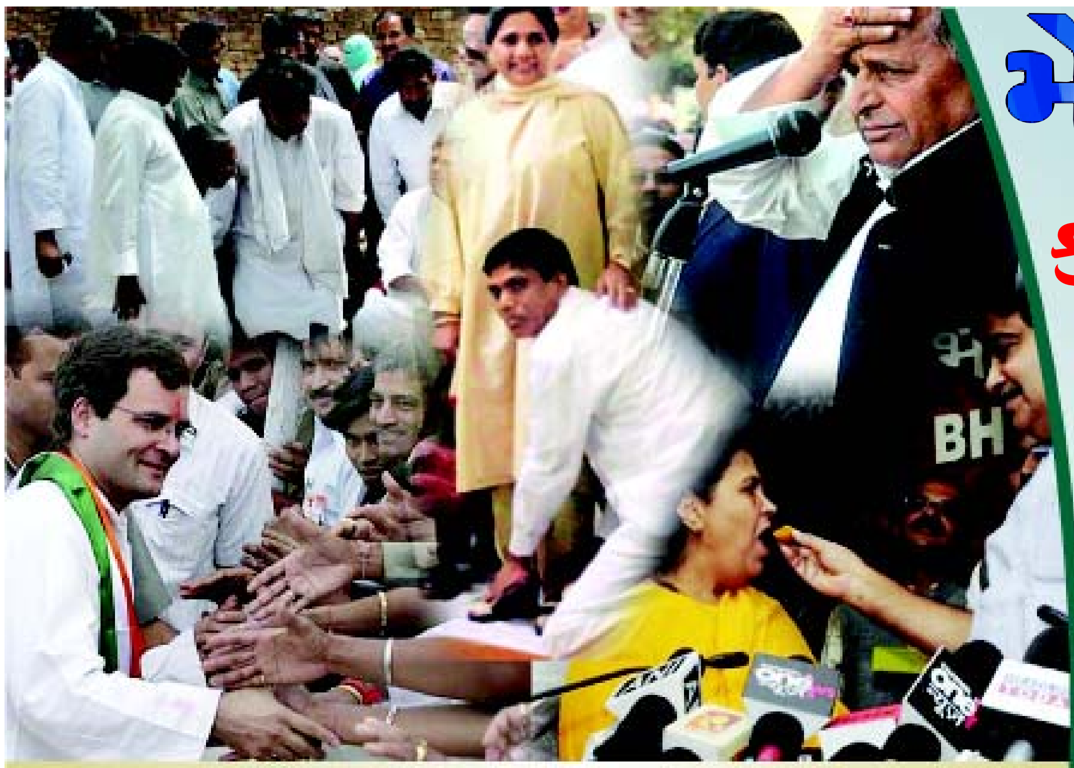

ક્યારેક નકારાત્મક વિકાસ પણ હકારાત્મક હોય છે

રૂબરૂ
- કુલદીપ નાયર

ક્યારેક નકારાત્મક વિકાસ પણ હકારાત્મક મનાય છે. ભારત તથા પાકિસ્તાનના વિદેશ સચિવો નિરૂપમા રાવ તથા સલમાન બશીર વચ્ચે થયેલી મંત્રણાના પરિણામોનો નિષ્કર્ષ કાંઈ આવો જ છે. મંત્રણા આગળ પણ ચાલુ રહેશે તે બાબત મહત્ત્વપૂર્ણ છે. કાશ્મીર મુદ્દે દિવસભર ચાલેલી બેઠકમાં અલગ વલણ હોવા છતાં પણ તેમણે સંયુક્ત પત્રકાર પરિષદને સંબોધી હતી તથા તેમાં ફટકારની ભાષામાં એક પણ શબ્દ નહતો બોલાયો. તે દર્શાવે છે કે બન્ને દેશો હવે એકબીજાની સંવેદનશીલતાઓની તકેદારી રાખવા લાગ્યા છે. જુલાઈમાં બન્ને દેશોના વિદેશ પ્રધાનોની મુલાકાત માટે આ બાબત સારી છે. કાશ્મીર મુદ્દે બન્ને દેશોના વલણ વિરોધી છે તથા પાક. વિદેશ સચિવે પત્રકાર પરિષદમાં કહ્યું હતું કે તેઓ પોતાની જાણીતી સ્થિતિથી દૂર થયા નથી. ઈસ્લામાબાદ ખાતે કોઈ સફળતા મળશે તેવી કોઈને આશા પણ ન હતી તેમ છતાં નિરૂપમા રાવ ભવિષ્યમાં ડોકિયું કરતા હોય તેમ જણાવ્યું હતું કે હવે સૈન્ય સંઘર્ષની વિચારધારા કરતા શાંતિની ભાષા બન્ને દેશો માટે એકબીજાને જોવાની બાબત નક્કી કરશે. આ બાબત દર્શાવે છે કે હવે બન્ને દેશોને સમજાઈ ગયું છે કે યુદ્ધ કેટલા નિરર્થક હોય છે. મહત્ત્વપૂર્ણ બાબદ આ છે કે વિરોધાભાસ અને શત્રુતા બાદ હવે તેઓને શાંતિ સમજૂતી માટે એક સામાન્ય આધાર મળી ગયો છે. બેશક કાશ્મીર એ એક જટીલ મુદ્દો છે જે આ વર્ષમાં વધુ જટીલ બનતો ગયો છે. પ્રથમ આ મુદ્દામાં ભારત અને પાકિસ્તાન એમ બે જ પક્ષો હતા. પણ હવે કાશ્મીરીઓ પણ પોતાની વાત કહેવા ઈચ્છે છે. કુદરતી રીતે જ તેમની ઈચ્છા આઝાદી છે. નવી દિલ્હી અને ઈસ્લામાબાદ બન્ને અત્યાર સુધીમાં જાણી જ ગયા હશે કે સમસ્યાના સમાધાનમાં શ્રીનગરને પણ સામેલ કરવું જ પડશે. કાશ્મીરી જનતા અત્યારસુધીમાં પોતાના આ આત્મનિર્ધારણના જંગમાં ૪૦૦૦૦ લોકોને ગુમાવી ચુકી છે. તેથી જ સમસ્યાના સમાધાનને કાશ્મીરીઓની મંજૂરી પણ મળેલી હોવી જ જોઈએ. અત્યાર સુધીમાં સમસ્યાના સમાધાન માટે ઘણા સમાધાનો સુચવાયા છે. ભારત અને પાકિસ્તાન હજુ પણ પડદા પાછળ થોડા સમાધાનો પર કામ કરી રહ્યા છે. પણ અહીં સૌથી વધારે સ્વીકાર્ય બાબત આ જણાઈ રહી છે કે નિયંત્રણ રેખા (એલઓસી)ને શાંતિની રેખા બનાવી દેવામાં આવે જેમ ૧૯૭૨માં ઝુલ્ફીકાર અલી ભુટ્ટોએ પાક. વડાપ્રધાન તરીકે મને આપેલા ઈન્ટરવ્યુમાં સૂચવ્યું હતું. જો કે તેમણે સીમલા શિખર બેઠકમાં આ પ્રસ્તાવ ઉઠાવ્યો નહતો. દેશની સ્થિતિએ તેમના માટે આ સ્પષ્ટ કરી દીધું હતું કે તેઓ પોતાના આ પ્રસ્તાવને રજૂ કરી શકે તેમ નથી, ખાસ કરીને ત્યારે જ્યારે હજુ થોડા મહિના અગાઉ જ તેમણે પોતાની પૂર્વ પાંખ ગુમાવી હતી. પાકિસ્તાનના સૈન્ય રાષ્ટ્રપતિ જનરલ પરવેઝ મુશર્રફે લગભગ ૩૫ વર્ષ બાદ વત્તા ઓછા અંશે તે જ પ્રસ્તાવ સુચવ્યો હતો. વડાપ્રધાન મનમોહનસિંહે પણ આ પ્રસ્તાવને મંજૂર રાખ્યો હોવાનું કહેવાય છે. કારણ કે પ્રસ્તાવ મુજબ કાશ્મીર - મુઝફ્ફર સરહદે કોઈ પરિવર્તન ન હતું અને મનમોહનની સ્વીકૃતિ માટેની આ પૂર્વ શરત હતી. પાકિસ્તાનના પૂર્વ વિદેશ પ્રધાન ખુરશીદ કસૂરીના જણાવ્યા પ્રમાણે આ સમજૂતી પર વડાપ્રધાન મનમોહનસિંહ લાહોર ખાતે હસ્તાક્ષર કરી દેત જો પાકિસ્તાનમાં વકીલોના આંદોલને પરિસ્થિતિ ન બગાડી હોત. બન્ને વિદેશ પ્રધાનો સંવાદનો તંતુ ત્યાંથી પકડી શકે છે જ્યાં તેને છોડી દેવાયો હતો. તેઓ તે સમયે થયેલી સમજૂતીમાં સૂધારો આણી શકે છે. પણ તેઓ કમસેકમ આટલું તો કરી જ શકે છે કે તેઓ સમાધાનની ઉક્ત ફોર્મ્યુલાને મંત્રણાની મેજ પર લાવે. આ વાતના પુરા સંકેતો છે કે પાકિસ્તાન તે મુદ્દાથી આગળ વધવા તૈયાર તથા ઈચ્છુક છે. જે મુદ્દા પર મુશર્રફના કાર્યકાળમાં મંત્રણાનો અંત આવ્યો હતો નિરૂપમા બિલકુલ સાચા હતાં જ્યારે તેમણે કહ્યું હતું કે મંત્રણા પ્રક્રિયા બંદૂકના ઓછાયા હેઠળ ના થઈ શકે. હજૂ થોડા દિવસ અગાઉ જ પુલવામાં ખાતે સેના તથા હિઝબુલ મજાહિદ્દીન આતંકવાદીઓ વચ્ચે અથડામણ થઈ હતી. જેમાં બે આતંકવાદીઓ માર્યા ગયા હતા તથા સેનાનો એક કેપ્ટન ઘવાયો હતો. નવી દિલ્હીને આમાં લશ્કર એ તૈયબાની ભૂમિકાની આશંકા હતી. જેનું વડું મથક પાકિસ્તાનમાં છે. શક્ય છે કે અથડામણમાં રહેલા આતંકવાદીઓ સ્થાનિક હોય. પણ પાકિસ્તાની તથા સ્થાનિક આતંકવાદીઓ એકબીજામાં એટલી હદ સુધી ભળી ગયા છે કે તેમને એકબીજાથી અલગ તારવવા એકદમ મુશ્કેલ છે.

મુંબઈ પર ૨૦૦૮માં થયેલા આતંકવાદી હુમલા બાદ ભારતને આ વાત સમજાઈ ગઈ હતી કે કોઈ પણ આતંકવાદી કાશ્મીર કે ભારતમાં ગમે તે સ્થળે સરહદ પારથી તેને સહાયતા મળે નહીં તો આતંકવાદી ગતિવિધિઓને અંજામ ના આપી શકે. હકીકતમાં તો મુંબઈ હુમલો વિદેશ સચિવોની બેઠકના પ્રથમ દિવસે લગભગ છવાયેલો રહ્યો હતો. નિરૂપમાએ સૂચવ્યું હતું કે પાકિસ્તાને ગુનેગારોને ન્યાયના કઠેડામાં લાવવા ખૂબ થોડી કામગીરી કરી છે. સલમાન બશીરે કેસમાં ઝડપથી આગળ વધવા આમંત્રણ આપ્યું છે. પણ હત્યારાઓની સુનાવણી માટે વિશેષ અદાલતમાં કોઈ ન્યાયાધીશની નિમણૂક કરાઈ નથી તેથી ઝડપી કાર્યવાહીની આશા ખૂબ ઓછી છે.

ભારતીય વિદેશ સચિવે આ તમામ બાબતોને પોતાની સાથે લેતા દર્શાવ્યું હતું કે ભારત પાક. સાથેના સંબંધોને સામાન્ય કરવા કેટલું આતુર છે. સલમાન બશીરે પણ સાનુકૂળ પ્રતિભાવ આપતા બે સંયુક્ત સમિતિની રચના માટે સહમતી દર્શાવી હતી જેમાં પ્રથમ સમિતિ ઉપખંડમાંથી કઈ રીતે પરમાણુ ઓછાયાને દૂર કરી શકાય તથા બીજું સમિતિ બન્ને પક્ષોએ કઈ અનુસંધાન છઠ્ઠા પાને

૨૦૧૨માં "પાણીપતાની લડાઈ" ઉત્તરપ્રદેશમાં !

રાજનીતિના રંગરાગ
-દિનેશ શુકલ

અન્ના હઝારે અને બાબા રામદેવના અનશન વિષે યુપીએ-કોંગ્રેસ સરકારના વલણમાં જે "નાટ્યાત્મક" ફેરફાર થયો તેની પાછળનું એક મુખ્ય કારણ પાંચ રાજ્યોની ચૂંટણીઓનાં પરિણામોમાં વાંચી શકાય. પાંચ રાજ્યો પૈકી ત્રણ રાજ્યો આસામ, કેરળ અને પશ્ચિમ બંગાળમાં તેને જે સફળતા મળી, તેને કારણે તેના મનોબળમાં થોડો વધારો થયો. આસામમાં એકલે હાથે, કેરળમાં ગઠબંધનના મુખ્ય નેતા તરીકે અને પશ્ચિમ બંગાળમાં મમતાના નેતૃત્વ હેઠળના ગઠબંધનના એક જુનિયર પાર્ટનર તરીકે જીત મળી, તેને કારણે, અનેક કૌભાંડોના વિવાદોમાં ઘેરાયેલ કોંગ્રેસના જીવમાં જીવ આવ્યો. જો કે, તમિળનાડુમાં ભ્રષ્ટાચારથી ખરડાયેલ ડી.એમ.કે.ને કારણે તેને સહન પણ કરવું પડ્યું. વધારામાં મુખ્ય વિપક્ષ ભાજપના અત્યંત કંગાળ દેખાવે તેના ઉત્સાહમાં વધારો કર્યો.

હવે પછીનાં રાજ્યોની વિધાનસભાઓની ચૂંટણીઓના રાઉન્ડમાં "એન્ટી-ઈન્કમ્બન્સી" ફેક્ટર ન નડે તો ભાજપનું પલ્લું ભારે રહેવાની સંભાવના છે. આવતા ઈલેકશનમાં ગુજરાત, હિમાચલ પ્રદેશ અને ઉત્તરાખંડ તેમજ પંજાબ, જ્યાં તે અકાલીદળનો જુનિયર પાર્ટનર છે. તેનો સીધો મુકાબલો કોંગ્રેસ સાથે છે. આ ચારેય રાજ્યોમાં "એન્ટી ઈન્કમ્બન્સી ફેક્ટર" ભાજપને નડે છે કે કેમ અને તેનો ફાયદો કોંગ્રેસને મળે છે કે કેમ તે જોવાનું રહેશે. હઝારે - રામદેવના પડકારોનો તેણે જે રીતે સામનો કર્યો અથવા તેમનાં આંદોલનોને જે રીતે કોંગ્રેસ સરકારે "હેન્ડલ" કર્યા, તેના સામાન્ય લોકોમાં કેવા પ્રત્યાઘાતો પડ્યા, તેનો પરચો પણ આ ચૂંટણીઓમાં જોવા મળશે.

આ પાંચ રાજ્યો પૈકી સૌથી મોટું રાજ્ય ઉત્તરપ્રદેશ છે. મુખ્ય બે રાષ્ટ્રીય પક્ષો કોંગ્રેસ અને ભાજપ વચ્ચે ત્યાં જે સ્પર્ધા છે તે પહેલા કે બીજા સ્થાન માટે નથી પણ ત્રીજા અને ચોથા સ્થાન માટે છે. બહુજન સમાજપાર્ટી અને સમાજવાદી પાર્ટી અનુક્રમે પહેલા અને બીજા સ્થાને છે, જ્યારે કોંગ્રેસ અને ભાજપ ત્રીજા અને ચોથા સ્થાને છે. અલબત્ત, બન્ને દાવો તો એવો કરે છે કે અમારું લક્ષ્યાંક પહેલા સ્થાને પહોંચવાનું છે. ભાજપ માને છે કે આવતી ચૂંટણીઓમાં "યુપીએ - કોંગ્રેસ પર પ્રચારનો પ્રહાર કરવા માટે તેની પાસે બે ધારદાર હથિયારો છે. એક છે ભ્રષ્ટાચાર (અન્ના હઝારે) અને કાળાનાણા (સ્વામી રામદેવ)ની અત્યંત મહત્ત્વની સમસ્યાને તેણે જે રીતે "હેન્ડલ" કરવાનો પ્રયાસ કર્યો તે, અને બીજું, મોંઘવારી. તાજેતરમાં ડીઝલ, કેરોસીન અને સી.એન.જી. ગેસના ભાવોમાં જે વધારો કર્યો, તેની ખરેખરી અસર હવે દેખાવા લાગશે. મોંઘવારી મુદ્દે તેણે દિલ્હી સહિત મોટા નગરોમાં દેખાવો પણ કર્યા. આગામી દિલ્હી સહિત મોટાં નગરોમાં દેખાવો પણ કર્યા. આગામી ચૂંટણીઓ સુધી આ મુદ્દાઓ કેટલા "તાજા" રહે છે, તેની પર બધો આધાર છે. જે રાજ્યોમાં ભાજપ સત્તા પર છે, ત્યાં એને "એન્ટી ઈન્કમ્બન્સી ફેક્ટર" ન નડે તે માટે એ બન્ને માટે જો કોઈ જવાબદાર હોય તો તે કોંગ્રેસ સરકાર જ છે, એ તેણે રાજ્યોના મતદારોને ઠસાવવું પડશે. બાબા રામદેવ પાછળ ભાજપ સહિત સંઘ પરિવાર છે, એવો કોંગ્રેસી નેતાઓનો સીધો આક્ષેપ છે. પણ બાબા રામદેવનો જે ફિયાસ્કો થયો તે પછી તેણે બાબા રામદેવથી સલામત અંતર રાખવાનું નક્કી કર્યું હોય એવું લાગે છે. આ રાજ્યોના ચૂંટણી યુદ્ધમાં "પાણીપતની લડાઈ"તો ઉત્તરપ્રદેશમાં લડાવાની છે. પાણીપતની લડાઈઓ ભારતના ઈતિહાસમાં નિર્ણાયક પુરવાર થઈ છે. છેલ્લા બે દાયકાથી ઉત્તરપ્રદેશમાં બે રાષ્ટ્રીય પક્ષો - ભાજપ અને કોંગ્રેસનું સતત ધોવાણ થતું આવ્યું છે. અને બે પ્રાદેશિક પક્ષો - બહુજન પાર્ટી અને સમાજવાદી પાર્ટી, વારા ફરતી, કાંતો એકલે હાથે કે બીજા પક્ષ સાથે ગઠબંધનમાં સત્તા પર આવી છે અને કોંગ્રેસ અને ભાજપ ત્રીજા-ચોથા સ્થાને ફંગોળી ગયા છે. પાટનગર દિલ્હી પહોંચવાનો રસ્તો લખનૌમાંથી પસાર થાય છે, એ અમસ્તુ નથી કહેવાતું !

ઉત્તરપ્રદેશની "પાણીપતની લડાઈ" માટે ભાજપ અને કોંગ્રેસે કમર કસવાનું શરૂ કર્યું છે. ભાજપ તરફથી મોરચો સંભાળવા માટે "ફાયર બ્રાન્ડ" નેતા ઉમા ભારતીની પસંદગી કરવામાં આવી છે. છ વર્ષ માટે પક્ષમાંથી દૂર કરવામાં આવેલ ઉમા ભારતીને પક્ષમાં પુનઃ સ્થાન આપવામાં આવ્યું છે. મધ્યપ્રદેશના ભાજપના મુખ્યમંત્રી નારાજ ન થાય તે માટે ઉમાભારતીને મધ્યપ્રદેશમાં "પ્રવેશબંધી" ફરમાવવામાં આવી છે. ભાજપના કેટલાક નેતાઓની હાજરીમાં પ્રમુખ ગડકરીએ તેમને ભાજપમાં પુનઃ સ્થાપિત કર્યા છે. પુનઃ

અનુસંધાન છઠ્ઠા પાને

ગઝલ

મને કદી તો આ જગની કિતાબ જોવા દે,
અહીં જ મારા જીવનનો હિસાબ જોવા દે !

કરાવ ખાતરી અસ્તિત્વની તો દુનિયાને,
કે તારું રૂપ નહીં, તો નકાબ જોવા દે.

ખબર પડી જશે આખાય બાગની હાલત,
જરાક એની મને ફૂલછાબ જોવા દે.

વીતી રહ્યા છે દિવસ-રાત ગાઢ નીંદરમાં,
હવે આ નીંદ ઉંડે એવો ખ્વાબ જોવા દે.

ખરી રહ્યો છે સિતારો નસીબનો 'બેચેન',
ખુદા, હવે તો મને માહતાબ જોવા દે.

હર્ષદ રાય દવાવાલા
'બેચેન' (વલસાડ).

શરૂમાં તો ઉગાડે છે મને ખુદના જ ખેતરમાં પછી લઈ હાથમાં કરવત ક્ષણેક્ષણ કાપતાં રહે છે

દસ્તક
- હર્ષદ પંડ્યા

આકાશમાં તો ચોમાસા પૂરતું જ વાદળો ઘેરાતાં હોય, પણ માણસના મનમાં તો બારે મહિના વાદળો ઘેરાયેલાં રહેતાં હોય છે. તમે સાવ અકારણ જ કોઈની સામે સ્મિત કરો, તો એ વ્યક્તિ તરત જ વાદળો વચ્ચે ઘેરાઈ જશે કે - કોમ હશે આ માણસ ? એણે મારી સામે સ્મિત કેમ કર્યું ? શું એ ઓળખતો હશે મને ? મારા માટે છાની લાગણી હશે ? કે પછી... મારી કોઈ નબળાઈ એ જાણી ગયો હશે ? - જાત જાતની શંકાઓનાં વાદળાં મનમાં ઘુમરાવા માંડે છે. પેલી વ્યક્તિ તો બીચારી સ્મિતનું દાન કરીને ત્યાંથી પસાર પણ થઈ ગઈ, જેમ ઝરણું આપણને ઠંડકની આછી સુગંધ આપીને જતું રહે એમ...

માણસને આવાં વાદળાં રચતાં આવડે છે, એને વિખેરતાં નથી આવડતું. શંકા કરવાને બદલે પોતાના મન, દિમાગ અને દિલ પર હિમાલય જેવો અડગ વિશ્વાસ રાખ્યો હોય કે - પેલો માણસ મારી સામે સ્મિત કરીને જતો રહ્યો એના જીવનમાં કેટલી બધી પ્રસન્નતા હશે, ખુશી હશે, કે એની એક છાલક એણે મને પણ છાંટી... વાહ ! માલિક એની ખુશીને બરકરાર રાખે અને આ રીતે મારા જેવી અનેક વ્યક્તિઓને હરિયાળા સ્મિતનું દાન કરતી રહે ! - બસ, આમ વિચારીએ તો મને નથી લાગતું કે ક્યાંય અણગમાની આગ ફેલાતી રહે... જરૂર છે માત્ર પોઝિટિવ બનવાની.

વરસાદ નથી વરસતો - તો કંઈ નહીં, વાદળાં તો રોજ રોજ આવે છે ને ! એકાદ દિવસ એવોય આવશે કે વાદળાં મન મૂકીને વરસી પણ પડે ! જેના પ્રત્યે આપણને લાગણી છે એ વ્યક્તિ ભલેને દૂર દૂર હોય - એનું માનસિક ચિત્ર તો આપણે જોઈ શકીએ છીએ ને ! એટલુંય સુખ ક્યાંથી ? મનને મનાવતાં, દિમાગને જાળવતાં અને દિલને સંભાળતાં આવડી જાય તો આપણા પ્રેમથી કોઈ, અને કોઈના પ્રેમથી આપણે ભીંજાયા વગર રહી જ ન શકીએ. શંકામાં બળતા રહીને બધું જ ગુમાવવું, એના કરતાં વિશ્વાસના જોરે લૂંટાઈ જવું સારું. આપણને ખબર છે કે સપનાં જોવાં એ આંખોની આદત છે. આપણને એ પણ ખબર છે કે જોયેલાં સપનાં સાકાર નથી થતાં... છતાં પણ સપનાં જોવાનો આપણે આપણા મન પર પ્રતિબંધ મૂક્યો ખરો ? સપનું જોવું એ આંખનો ધર્મ છે. એ પ્રમાણે ન બને તો સ્વસ્થ રહેવું એ દિમાગનો ધર્મ છે અને ક્યારેક સેવેલું એ સપનું જ આપણને ચંદનલેપ કરવાને બદલે ડામ આપીને જતું રહે તો પણ આપણા સ્વભાવને કશાકના અભાવનો એરુ આભડી જાય નહીં એટલા લીલાછમ્મ્ રહેવું એ આપણા હૃદયનો આપણા દિલનો ધર્મ છે. આપણે ભલેને ગયે તે ધર્મ પાળતા હોઈએ, પણ આપણને ટકાવવા આપણું શરીર પોતપોતાના ધર્મ આ રીતે પાળે છે !

વરસાદનો પહેલો જ સ્પર્શ થતાં પથ્થર જેવી કઠણ જમીનમાંથી ડોકું બહાર કાઢતું નાનકડું તરણું કેવી શ્રદ્ધાથી જીવતું હશે ! હમણાં અમેરિકાથી કવિ-વાર્તાકાર - પ્રીતમ લખલાણીનો ફોન આવ્યો : "હર્ષદભાઈ" વરસાદ કેવો છે? ત્યારે મેં હસીને કહ્યું, "યાર, તમારે ત્યાં વરસાદની અછત જ ન હોય. એકાદ ઝાપટું કુરિયર દ્વારા અહીં મોકલો ને !" - મને ખબર છે - એમને પણ ખબર છે કે આમ કુરિયર દ્વારા વરસાદ મોકલાય નહીં. પણ "એક મિનિટ" નો અમારો આટલો સંવાદ અમને એકબીજાના ધોધમાર વરસતા હાસ્યમાં કેટલું બધું ભીંજાવી ગયો એ તો અમારા સિવાય બીજું કોણે જાણે ? આપણને ભીંજવી દેવાની મોનોપોલી વરસાદ પાસે જ હોય એવું કોણે કહ્યું ? ભીંજાવું કે ન ભીંજાવું એ આપણા હાથની વાત છે. કેટલાક તો વરસતા વરસાદમાંય ભીંજાતા નથી, કોરા ને કોરા ! અને કેટલાક તો ભલેને રણ વચ્ચે જીવતા હોય - ભીંજાવાની અને ગમતાને ભીંજવી દેવાની એક પણ ક્ષણ ગુમાવતા નથી.

વરસાદને પોસ્ટ કરી શકાય છે. વરસાદી યાદોને આપણા મનના મોબાઈલમાં સેવ કરી શકાય છે.યાદોના ઝાપટામાં ભીંજાઈ જવાનો જે અહેસાસ થાય એ અહેસાસને - શબ્દો વગર પણ - "એસએમએસ" દ્વારા સામેની વ્યક્તિના હૃદયમાં મોકલી શકાય છે. જિંદગી જીવવાનો કદાચ એક જ રસ્તો હશે, પણ એને પામવાના અનેક રસ્તા છે. દરેક વ્યક્તિનો પોતપોતાનો વરસાદ હોય છે, જેમ દરેક વ્યક્તિને પોતપોતાનાં વાદળ હોય છે... ! દરેકને પોતપોતાનું એક આકાશ હોય છે. કેટલાકના આકાશમાં વાદળ હોય, પણ વરસાદ ન હોય. તો કેટલાકના આકાશમાં વાદળ અને વરસાદ બંને હોય ! કેટલાકના આકાશમાં "બિન બાદલ બરસાત" હોય તો કોઈકના આકાશમાં વાદળ, વરસાદ, તડકો અને પરિણામે મેઘધનુષ પણ હોય! આપણા આકાશમાં આપણે શું ભરવું છે અને શું અનુભવવું છે, એ આપણા હાથની વાત છે. આમાં ઈશ્વર ક્યારેય આડો નથી આવતો કારણ કે આડા આવવાની કુટેવ માણસને હોય, ઈશ્વરને નહીં.

જિંદગીના ખાલીપાને વરસાદના કોલાહલથી ભરતાં શીખી લેવું જોઈએ. વરસાદનું સંગીત જ પથ્થર જેવા પથ્થરને ગાતો અને આગ જેવી આગને ઠંડક આપતી કરી શકે. વરસતા વરસાદનાં નેવાંની ધારનો અવાજ સાંભળ્યો છે ? એને ટેપ કરી લેવો જોઈએ અને વૈશાખના ધોમધખતા તાપમાં બારી-બારણાં બંધ કરીને એ અવાજ શાં...તિ...થી સાંભળવો જોઈએ,... સાંભળતાં સાંભળતાં રૂવાડાં જો ઝંકૃત થાય તો નવાઈ નહીં...! બહારથી ભલે આપણે કોઈ પદવીધારી અધિકારી કે વ્યવસાયી કે નોકરિયાત હોઈએ, પણ અંદરથી "માણસ" તરીકે ટકી રહ્યા હોઈશું, તો રૂવાડાં ચોક્કસ ખડાં થઈ જવાનાં...

વરસતા ધોધમાર વરસાદને જોઈને એમ ન કહેવાય, કે વરસાદ વરસે છે, પણ એમ કહેવાય કે પ્રિયજનની હરિયાળી હરિયાળી યાદો વરસે છે. પ્રિયજનના અવાજનું સંગીત વરસે છે. પ્રિયજનના અસ્તિત્ત્વનો ઉજાસ વરસે છે. આપણી જ આસપાસ અને આપણી જ અંદર એના "હોવાપણા"નો અહેસાસ વરસે છે મને, સાચું કહું - રણ ગમે છે, દર્પણ ગમે છે, અડધી કોરી નદી ગમે છે, મૃગજળ ગમે છે. સવાર કરતાં સાંજ ગમે છે અને આ બધાં કરતાં પણ વરસાદ વધારે ગમે છે કારણ કે... બસ, એ ગમે છે ! ગમવા પાછળનું સારૂં અને એક માત્ર કારણ "ગમવું" જ હોઈ શકે ! જળની બહાર ફેંકાઈ ગયેલી માછલીના તરફડાટને કોઈ પૂછે કે આમ કેમ! તો એ માછલીનો તરફડાટ એટલું જ કહે કે - મને હવે જળ સાથેની સગાઈ સમજાઈ છે. જ્યાં સુધી જળમાં હતી ત્યાં સુધી જળના અસ્તિત્વની અવહેલના કરતી રહી... જળની સગાઈ યાદ આવતાં જ માછલીમાં રહેલો તરફડાટ જીવતો થાય છે. બસ, એ જ રીતે આપણા પ્રેમનું છે. જ્યાં સુધી પ્રિયજન આપણી આસપાસ - આપણી સાથે - આપણામય થઈને રહ્યું હોય, ત્યાં સુધી આપણે એના અસ્તિત્ત્વની અવહેલના કરતા રહીએ છીએ, પણ જેવું અંતર પડી જાય છે કે તરત જ બબ્બે "અહેસાસ" વચ્ચેની સગાઈનું

અનુસંધાન છઠ્ઠા પાને